

Eva Joly: Živim za dan, ko bo protizakonito krasti denar davkoplačevalcev

Eva Joly je evropska poslanka in preiskovalna sodnica, ki je zaslovela pri pregonu korupcije v največji francoski naftni družbi Elf in nekaterih drugih primerih. Vodila je tudi preiskavo korupcije v islandskem bančnem sistemu, ki je ob začetku finančne krize skoraj uničila državo; s sodelavci ji je uspelo pred sodišče in v zapor spraviti več vpletenih bančnikov. Rodila se je na Norveškem kot Gro Eva Farseth. Pri dvajsetih je odšla v Pariz, kjer je delala kot varuška pri družini Joly in se nato poročila z njihovim sinom. Ob delu je končala pravo in postala preiskovalna sodnica, specializirana za finančne primere. Leta 2002 jo je Reader's Digest razglasil za Evropejko leta. Leta 2009 je bila izvoljena v evropski parlament v politični skupini Zelenih.

»Živim za dan, ko bo protizakonito krasti denar davkoplačevalcev«

Intervju Eva Joly je prišla v Slovenijo, prvič, a bo kmalu tudi odšla. Čeprav je pred leti na Islandiji odigrala pomembno vlogo pri edinstveni preiskavi bančnega zloma. Da bi se pri nas lahko kaj naučili iz njihove izkušnje, ni dvoma. Naša vlada si sicer prizadeva – vsaj na papirju – za sistemske preiskave projektov državnega pomena. Toda pomoč ali vsaj nasvet Jolyjeve je pri tem očitno ne zanima.

Zadnje dni so oči uprte prav v Luksemburg, kjer potekajo pogajanja med Grčijo in EU. Grčija je tik pred bankrotom, sestanek pa do zdaj ni prinesel nobenega uspeha. Prepričani smo, da imate jasno stališče do tega. Sploh ker poznamo afero Luxleaks.

Problem Grčije je dolgoročno nevzdržna zadolženost. Napaka, storjena pred petimi leti, je bila ta, da se je njihov dolg prestrukturiral, namesto da bi od njih zahtevali poplačilo. Takrat je grški dolg znašal 120 odstotkov BDP, danes znaša 170 odstotkov. Načrt torej ni deloval, saj je bil namenjen zniževanju njihovih skupnih dolgov. Mnogi ekonomisti so vedeli, da bo imelo zmanjšanje javne porabe multiplikativni učinek na BDP, ki je bil naposled precej višji od tega, kar so pričakovali Mednarodni denarni sklad in banke. Grčija je v petih letih dobila 240 milijard evrov pomoči, toda le 10 odstotkov tega denarja je bilo namenjenega financiranju javne porabe. Tamkajšnji ljudje so bili prisiljeni ogromno žrtvovati. Mnogo javnih servisov je bilo ukinjenih, zdravstveni sistem najbrž ne deluje več, ljudje nimajo dostopa do javnega zdravstva. Grki so plačali izredno visoko ceno, toda to ni prineslo nikakršnih gospodarskih rezultatov. Petletni rešilni načrt je bil napačen, njegov edini učinek je bil prenos zasebnih bančnih dolgov v javni dolg. Leta 2010, ko je bil podpisan prvi sporazum, so bile evropske banke zelo izpostavljene grškemu javnemu dolgu. Francoske in nemške so denar dobile povrnjen.

Pritisk v smeri izstopa Grčije iz evroobmočja je zgodovinska napaka; Cipras in Siriza sta evropskim institucijam že dovolj popustila – v zvezi s privatizacijo, novimi rezi v javno porabo – toda postavili so mejo pri dodatnem zniževanju že tako nizkih pokojnin. Institucije zahtevajo 1,8 milijarde evrov, kar je za Evropsko unijo zelo majhna vsota, simbolična. In ta nima nobene zveze z ekonomijo, temveč izključno s politiko. Ljudje, ki vodijo ta pogajanja, imajo svoje lastne interese in Sirizi nočejo priznati, da je zmagala. Bojijo se prihajajočih volitev v Španiji in na Portugalskem, saj bi to, če bi Sirizi uspelo pridobiti nekaj pravnega manevrskega prostora, pomenilo, da tudi denimo francoski predsednik ni naredil dovolj za Francoze. Interes vseh je Ciprasov neuspeh. Na vrh države bi radi postavili birokrata, nekakšnega grškega Maria Montija. Medtem ko bi 1,8 milijarde evrov našli v neplačanih davkih multinacionalk v Grčiji, kar so jim omogočili davčni dogovori v Luksemburgu, razkriti v okviru Luxleaksa.

V evropskem parlamentu vodite preiskavo o Luxleaksu. Kako daleč ste?

Parlamentarne preiskave v Evropi so zelo neučinkovite. Na voljo imamo premalo orodij, jih pa tako dobro uporabljamo, kot jih lahko. Naš namen je razkriti davčne pridobitve korporacij in dokazati, kako škodljive so, nato pa predlagati spremembe. Načrt, ki ga v zvezi s korporacijskim plačevanjem davkov pripravlja OECD, po mojem ni dovolj. OECD je klub bogatih držav, ki se odločajo dogovorno. Toda kako je mogoče doseči dogovor z državami in jurisdikcijami, kot so Singapur, Kajmanski otoki, Nizozemska, Kanada, Luksemburg, ki živijo od tega, da kradejo davčne prihodke drugih držav? Po mojem se ga ne da. Evropa mora zdaj oblikovati jasne rešitve za to situacijo, ljudje pa morajo razumeti, zakaj so potrebne, saj se politiki tega projekta nikoli ne bi lotili, če ne bi zanj obstajal velik javni interes. Zato je treba ljudem razložiti, da to, kar možki v sivih oblekah počnejo v z marmorjem obloženi pisarni PwC v Luksemburgu, vpliva na njihovo življenje. Zdi se mi, da tega zdaj ne razumejo. Ko se pogovarjam z njimi, mi pravijo, da v davčnih zadevah ni morale, temveč da je to le vprašanje zakonitosti ali nezakonitosti ravnanja. Odvrnem jim, da je to, kar počnejo, protizakonito, in da bi bili v številnih primerih na sodišču najbrž obsojeni. Če recimo pogledate objektivne kriterije neposrednih tujih naložb, boste ugotovili, da imata Luksemburg s 500 tisoč prebivalci in Nizozemska z desetimi milijoni največ tujih neposrednih naložb na svetu.

Zadnje razkritje Luxleaksa se je osredotočilo na Walmart, največjo trgovsko korporacijo na svetu, ki izplačuje izjemno nizke plače in posluje prek zelo agresivnega davčnega režima. Med Luksemburgom in Nizozemsko ter drugimi davčnimi oazami ima ta korporacija za 76 milijard dolarjev premoženja. To jasno škoduje ameriškemu gospodarstvu, evropskim državam ... najbrž tudi Sloveniji. Z vašimi podjetji se še nisem ukvarjala, toda prepričana sem, da v matični državi ne plačujejo vseh davkov.

V tej preiskavi sodelujejo samo politiki?

Začela se je na podlagi politične volje Zelenih. Mnogi se nam upirajo, saj je Jean-Claude Juncker v nevarnosti. In on je predsednik evropske komisije. Položaj je paradoksalen: v teh težkih razmerah povsod po svetu, ki ga pestijo številni konflikti in je treba sprejemati odločitve, ko bi morala Evropa okrepiti načela miru in solidarnosti, naše voditelje navdihujejo prav nasprotna načela. Če v teh dneh ne rešimo Grčije, je po mojem konec evropske ideje. Prepričana pa sem, da je Juncker osebno odgovoren za sklenitev dogovora z Grčijo, saj je tudi osebno odgovoren za ukradene davčne prihodke te države.

Menite, da bo ta preiskava lahko tako uspešna, kot je bila islandska, pri kateri ste odigrali pomembno vlogo?

Ne, kajti na Islandiji sta za nami stala javno mnenje in politika. Imeli smo veliko preiskovalno skupino, v tem primeru pa nimamo tolikšnih preiskovalnih pooblastil.

Kako se je začelo vaše sodelovanje z Islandijo?

Po nesreči. Poklical me je islandski novinar in me povabil kot gostjo v svojo večerno TV-oddajo. Zdelo se mi je, da je Islandija malce odročna, on pa mi je povedal, da se je država zbudila s 100 milijardami dolarjev dolga. Premislila sem si in sprejela povabilo pod pogojem, da mi uredi srečanje z Björk.

Ljudem sem povedala, da poročila njihovih bank ne morejo biti pravilna, saj so denimo prikazovala zelo visok delež likvidnih sredstev. In da je treba začeti preiskavo zaradi poneverbe poslovnih poročil. Pojasnila sem jim, kako je mogoče zelo hitro sprožiti preiskavo, ljudje pa so bili navdušeni nad tem, da je mogoče preiskati banke. Nato so odprli profil na facebooku, prek katerega je 20 tisoč ljudi zahtevalo preiskavo in moj prihod. Podpora je bila izjemna.

Ta primer je zelo zanimiv, saj smo začeli iz nič. Nismo imeli pisarne, računalnikov, ljudje niso imeli znanja o ekonomiji, toda v zelo kratkem času in s pomočjo mednarodnih strokovnjakov – skupina je štela 84 ljudi – se nam je pridružil izkušen islandski tožilec, vlada nam je namenila sredstva. Delo je bilo težaško, toda danes so bančniki obsojeni. Njihovo protizakonito premoženje je zaseženo in ljudje

vedo, kaj se je zgodilo. Vsega denarja jim ni bilo mogoče zaseči, saj je šlo tudi za slabe poslovne projekte, toda zaseči je bilo mogoče protizakonite dobičke iz tržnih manipulacij.

S čim so vas prepričali? Zakaj ste verjeli, da s preiskavo mislijo resno?

Ni bilo posebnega razloga. Ste že bili na Islandiji?

Ne še. Bi pa morali iti, mar ne?

Da, morate tja. Pejzaži so zelo lepi, zelo nenavadni, in ljudje so izjemni, zelo delavni ljudje. Le 300 tisoč prebivalcev ima država, vendar imajo vse.

Norveški in Islandiji je skupna zgodovina. Meni se je zdelo, da sem jim lahko v pomoč, saj sem dobro poznala njihov pravni sistem, ki je zelo podoben norveškemu, tam pa sem delala sedem let. In še, vedela sem, kako deluje finančni sistem, zato sem jim lahko dobro svetovala.

Kakšni so bili vaši pogoji za sodelovanje?

Sklenili smo pogodbo, mene pa je omejeval le čas. Na Islandiji sem bila štiri dni na mesec. Moja navzočnost je bila kot nekakšno jamstvo za islandsko ljudstvo, da ima preiskava smisel. V njej so sodelovali zelo predani ljudje, ki so se hitro učili in ki so jim bili moji strokovnjaki v veliko pomoč. Hitro se namreč izgubiš, zato moraš imeti nekaj splošnega znanja.

Koliko časa ste sodelovali?

Dve leti. Lahko bi ostala dlje, toda hkrati se mi je zdelo, da sem v tem času storila vse, kar sem lahko.

To je dovolj za dokončanje neodvisne in resne preiskave?

Preiskave še niso končane. Začeli smo leta 2009 in večina je zaključenih, nekateri primeri pa še potekajo. Za preiskovanje gospodarskega kriminala sta potrebna mednarodno sodelovanje in čas, toda nekje je treba začetki. In treba je imeti dovolj osebja. Preiskovanje islandskega bančnega sistema, treh bank, zahteva ogromno energije in znanja. Za vsako banko je treba imeti najmanj sedem, osem preiskovalcev, sicer preiskave ne bo mogoče izvesti v razumnem roku. Prav tako je ta omejena s prakso evropskega sodišča za človekove pravice. Obtožnice morajo biti vložene v razumnem roku, to pomeni v največ štirih do šestih letih.

Kako ste prepričali politiko, da preiskuje tako vplivne ljudi?

Islandska omrežja so zelo močna. Družinske vezi v državi s 300 tisoč prebivalci so vsepovsod, vsak je nekogaršnji nečak ali brat ali svakinja. In tako je povezana tudi politika. Ker so bile banke privatizirane pod čudaškimi pogoji, so jih dobili v upravljanje nesposobneži. Vodile so jih politične stranke. Edina resnična sila, ki lahko ustavi tovrstna omrežja in uveljavljanje osebnih interesov, je javno mnenje. Temu se nikakor ni mogoče izogniti. Kadar je na delu javno mnenje, so skrivalnice nesprejemljive. Sploh kadar gre za javni denar. Mednarodni denarni sklad, svetovna banka in evropska komisija so od Islandije zahtevali, da se zadolži za sto milijard dolarjev, kar bi pomenilo, da bi bil vsak novorojenček zadolžen. To je norost. Ljudje tega niso hoteli. Odšli so pred parlament in razbijali po loncih in ponvah. Toda ta zgodba se je zdaj končala, saj so se na oblast vrnile stare stranke. Njihove sanje se niso izpolnile. Ljudje so razočarani in si želijo nekaj novega.

Vem, da je tudi Slovenija svoje banke reševala z zelo visokim deležem BDP, vendar ne veste, kaj natančno se je zgodilo. Toda morali bi vedeti, koliko denarja je šlo za slabe terjatve, koliko za vplivne posameznike, in zahtevati, da ga vrnejo. In koliko so dobili bankirji.

Ni leta 2015 že prepozno za takšno preiskavo?

Prepričana sem, da če ne očistite hiše, bo nesnaga tam ostala za vedno. To bi bila nekakšna kolektivna katarza, iz katere bi se veliko naučili.

Poudarjate, da mora za učinkovit pregon korupcije dobro delovati sodni sistem, ki mora biti sam brez korupcije. Kako to doseči? V majhnih državah se tako rekoč vsi poznajo in sodniki pri tem niso nobena izjema.

Če sem odkrita, sem se tega malo bala na Islandiji, namreč, da sodniki ne bodo dovolj uspešni. Za to potrebujejo več odlik; kompetenco, ker gre za zapletene zadeve, povsod po svetu pa je sodni sistem pravzaprav zasnovan za preproste primere, kraje, rope in podobno. In težko je pogledati navzgor ter soditi politikom. Nihče ne živi v vakuumu, tako tudi sodniki občutijo pritisk javnega mnenja. Ob veliko javne pozornosti, ko primere spremlja mednarodna javnost, ko je v sodni dvorani novinar *Financial Timesa* na primer, takrat tudi sodniki čutijo pritisk pričakovanja, da morajo izpolniti svojo vlogo. Pri tem je vloga medijev temeljna.

Dogaja se, da preiskovalci dobijo nespodobno ponudbo, na primer dobro službo v banki, ki jo ravno preiskujejo. Poznate takšne primere?

Tem skušnjavam se je lažje upreti kolektivno. Ko si del ekipe, ki se ukvarja z zahtevno zadevo, so člani med seboj solidarni. Prav tako imajo ljudje do vas pričakovanja, vas opazujejo. Če boste torej šli delat za banko, boste izdali svoje sodelavce, in to ni preveč dobro za vašo podobo, kajne? Takšne so moje izkušnje: to delo je osamljeno, težko, ampak moraš biti viden med svojimi kolegi. In če slovenski preiskovalci sodelujejo s preiskovalci in sodniki iz drugih držav in dobijo priznanje za svoje delo, bo to preprečilo, da bi naredili kaj koruptivnega. Ker to je korupcija in je celo prepovedano z zakonom, mislim, da tudi v Sloveniji. Če si javni uslužbenec, se najmanj dve leti ne smeš zaposliti v zasebni družbi, ki si jo obravnaval. To je pomembno vedeti in tako osebo lahko preprosto tožite, to pot morate izkoristiti. Kot člani EU imate dober zakonodajni okvir, izkoristite ga. Zakon sam teh primerov ne bo preprečil, ampak če imate pozorne državljane, bodo zahtevali, da se zakon uporabi.

Ali lahko navedete nekaj metod, ki so jih koruptivni vplivneži uporabili, da bi vas prepričali, da jih pustite pri miru, da jih ne bi preiskovali?

Vplivna omrežja, ki hočejo ostati na položajih, bodo vsekakor poskušala vplivati na preiskavo. Pri zadevi Elf je bilo grozno, grožnje s smrtjo, vlomili so mi v stanovanje, v pisarno, prisluškovali so mojim telefonskim pogovorom. Ampak pomaga zavedanje, da imajo tvoji sodelavci, policija zaupanje vate, zato pač nisem mogla nehati, zaradi njih! Ko opravljaš pomembno preiskavo, se s tem tudi sam počutiš pomembnega. In zavedaš se, da moraš izpolniti pričakovanja.

Kdaj ste vedeli, da je to delo, ki ga želite opravljati? Je bila to odločitev na podlagi konkretnega primera ali je bilo spontano?

Kar zgodilo se je. Ne zbudiš se nekega dne in si rečeš, da boš vodil največjo protikorupcijsko preiskavo sploh. Začneš se pač ukvarjati z enim primerom, z enim dokumentom, preiskovati, preverjati izjave, in nato mine sedem let in se razvije v velik primer. Iti je treba korak za korakom.

Ali ni boj proti korupciji po svoje Siziŕovo delo? Garanje, na koncu pa je spet vse na začetku, korupcije ni nič manj ... Se ni težko motivirati?

Ne. Pravzaprav gre za načelo nedotakljivosti. Nedotakljivost pomeni konec demokracije. Vedela sem, da če mi bo uspelo privedi nekaj ljudi pred sodišče, se nikoli več nihče ne bo počutil varnega oziroma nedotakljivega. Vedno se bodo zavedali, da jih lahko doleti pregon. Tako se začne spreminjati miselnost. In to se je tudi zgodilo. Velika podjetja se zdaj bojijo korupcije in se borijo proti njej, ker vedo, kaj jih lahko doleti. Še po dvajsetih letih se primer Elf nadaljuje. Zadeve, ki jih preiskujemo v primeru Luxleaks, so nova vrsta kriminalitete. Živim za dan, ko bo protizakonito krasti denar davkoplačevalcev druge države.

To je vaš ključni cilj?

Da.

Povedali ste, da ste v primeru Islandije razkrili imena vpletenih. Boste to naredili tudi v zadevi Luxleaks?

Seveda. Dodajamo imena ljudi, podjetij. In veste kaj? Čeprav evropski parlament predstavlja 500 milijonov državljanov EU, vključno z vami, se vodstva multinacionalk z nami nočejo pogovarjati. Zelo arogantni so. Ampak bomo že našli način. Evropski parlament je šibek, vendar nekateri nacionalni parlamenti niso šibki, saj imajo preiskovalne pristojnosti, na primer nizozemski ali nemški. Mogoče bomo preiskave začeli v nacionalnih parlamentih, evropski poslanci pa bomo pač sodelovali kot opazovalci. Zelo kreativni bomo.

Vas je kdo iz Slovenije prosil za pomoč pri naših preiskavah, vprašal za nasvet?

Ne. Poznam nekdanjega predsednika protikorupcijske komisije Draga Kosa, prek njegovega dela pri Grecu. Napisala sem njegov portret za knjigo *Običajni junaki*, objavljeno leta 2004, ki je prevedena v veliko jezikov, žal ne v slovenščino. Ideja je bila pokazati, da obstajajo ljudje, ki prinašajo spremembe. Na njegovo povabilo sem prišla v Slovenijo. Vprašal me je, ali bi pomagala, če bi me prosili za pomoč. Odgovorila sem, da bi, z veseljem. Ampak me ni nihče prosil (*smeh*).

Ali vas to preseneča?

Ne, prepričana sem, da je v Sloveniji veliko sposobnih ljudi, zakaj bi potrebovali mene?

Včasih je vtis, da je korupcija del človekove narave, da so koruptivni ljudje povsem običajni državljani, ki so pač prišli do vplivnega položaja.

Ti ljudje napačno dojemajo svoj položaj. Seveda je korupcija od zmeraj, obravnavajo jo že antična književna dela, v Cicerovem besedilu najdemo znamenito izjavo, da ne more biti pravice, dokler je senat koruptiven. Vladarji so vedno uporabljali korupcijo za svojo vladavino. Povezana je z avtoritarnim načinom vladanja. Demokracija pa temelji na zaupanju, na koristi vseh ljudi, ne zgolj peščice. In z zlorabo svojih pooblastil pravzaprav izdaš svoje ljudi, izdaš demokratična načela.

So države brez ali skoraj brez korupcije. To so stare, trdne, odprte demokracije, moja dežela Norveška na primer. V mednarodnih podjetjih je korupcija, seveda, ampak v vsakdanjem življenju na Norveškem je ni. In način, kako skrbijo za dohodek od nafte, je res v korist državljanov. To je mogoče zaradi okolja brez korupcije. In odgovorni so se po prenehanju funkcij vrnili v svoje male hiške in nadaljevali enak način življenja kot takrat, ko so bili na začetku kariere. Na Norveškem ste pač pod nadzorom svojih sosedov, kolegov, prijateljev iz otroštva, zato tega preprosto ne naredite, saj bi bili izključeni iz vseh teh skupin, ki so za vas pomembne. Poleg tveganja, da greste v zapor za dolgo časa. Ampak za to se moramo ves čas boriti. Miselnost, da je nekdo nedotakljiv zaradi oblasti, pripada staremu času kraljev in osvajalcev. V demokraciji pa obstajajo jasna pravila.

Javni uslužbenci so le ena skupina. Korupcija je razširjena tudi med bankirji, v finančnem sistemu, ki niso pod neposrednim demokratičnim nadzorom.

Korupcija v javnem sektorju ni isto kot korupcija v zasebnem sektorju. Najprej morate imeti čist javni sektor, šele prek njega lahko pripeljete odgovorne iz zasebnega sektorja pred sodišče. Če je korupcija v sodstvu, je vse drugo zaman.

Proti korupciji se borite že zelo dolgo. Ali vas lahko sploh še kaj preseneti?

Veste kaj, mislim, da bomo zmagali. Seveda si ljudje prizadevajo, da bi ušli roki pravice. V Franciji so bile velike manipulacije. Toda s pomočjo neodvisnega novinarstva se vedno najde nekdo, ki ve za nepravilnosti in ki ni zadovoljen, zato preda informacije. Nato poskušajo potlačiti preiskavo, jo diskreditirati. Ampak na koncu bodo šli ljudje v zapor. In v Franciji sodstvo ni koruptivno, sploh ne.

Če pogledate širšo sliko, korupcijo na drugih celinah, v Afriki, Južni Ameriki ...

Z Dragom Kosom sem delala v Kabulu pri velikem protikorupcijskem projektu. Tam je korupcija gromozanska. Tako grozljivo velika, da ogroža mir. Vendar so tudi tam ljudje, ki si želijo sprememb, pravim jih mali otočki integritete. Ustvariti je treba te otočke integritete in graditi na njih. Iz Afganistana so v tujino odnesli ogromno premoženja in ti ljudje se počutijo varne, toda na koncu bodo tudi to premoženje zasegli in njih obsodili. Za te zločine ni zastaralnega roka, po francoski zakonodaji se šteje, da se korist iz tega premoženja obnavlja vsak dan, zato ne more zastarati. Podobno je z drugimi državami. Premoženje, ki so jih vladarji skrili na tujem zase in za svoje otroke, bo prej ali slej zaseženo. Včasih si v šali rečem, da je tako še bolje, saj je premoženje dobro naloženo, ga bomo že zasegli, vrnili. Vendar potrebujemo odprto zakonodajo, kakršna je na primer na Nizozemskem, da lahko te koruptivne voditelje pripeljemo pred sodišče, kjerkoli že.

Ali lahko na kratko komentirate korupcijsko afero v svetovni nogometni zvezi Fifa?

Oh, korupcija v športu je problem, odkar je v športu veliko denarja zaradi medijskih prenosov. Olimpijski komite ni nič boljši. Veliko denarja je v igri in to uničuje šport, ki je sicer tako pomemben, saj nas združuje. Nameščanje tekem in podobno uničuje veselje, ki ga ljudje občutijo pri športu. Pomembno je, da se Fifa očisti. Tudi tukaj je treba zaseči premoženje ljudem, ki so ga jemali več kot dvajset let. Ne moremo vzeti nazaj tega, kar so potrošili, seveda, in nekateri so bili pri tem povsem nori, ampak lahko jih obsodimo na resne kazni in jim vzamemo premoženje. Tudi tukaj bo pomembna lekcija: 15, 20 let so dobro živeli, ampak ali se je splačalo? Če bodo zdaj preživeli 15 let v zaporu? Fifa je dober primer. Mislili so, da so nad zakonom, ampak zdaj bodo sledile velike preiskave in prepričana sem, da bodo posledice.

Bi lahko primerjali vaše in novinarsko delo?

Ni mogoče dovolj močno poudariti pomena raziskovalnega novinarstva. Brez svobodnega tiska, brez dobrih novinarjev ni demokracije. Evropa pripravlja direktivo o poslovnih skrivnostih, ki bi ohromila neodvisno novinarstvo, saj bi bili kaznovani za objavo podatkov, ki so poslovna skrivnost. V Luksemburgu so bili ljudje, ki so zaslužni za Luxleaks, obtoženi zaradi izdaje poslovne skrivnosti. Luksemburg ima takšno zakonodajo, zdaj jo pripravlja še EU. Proti njej kroži peticija, v nekaj tednih jo je podpisalo že 300 tisoč ljudi. To so sanje vsake multinacionalke, da ne bi smeli objaviti, da je na primer pesticid roundup nevaren za čebele in podobno, saj bi vas tožili. Sprejetje tega dokumenta je treba preprečiti. Novinarji so ključni za ustvarjanje javnega mnenja in so danes ogroženi zaradi vsesplošnega nadzora. Poglejte primera Snowden in Assange. Spregovorila sta v interesu splošne javnosti in proti interesu vojske, za kar plačujeta visoko ceno. Tajne službe vedo, da se morajo znebiti ljudi, kot sta onadva. Poskušajo ju diskreditirati. Ste brali *Sunday Times*? Snowdna so prikazali kot vohuna, ki je ogrozil življenja in vitalne ameriške interese, kar je čista laž. To je sramota za britansko novinarstvo, niso preverili svojih virov. Cilj je uničiti javno podporo zanj.

Kaj svetujete preiskovalnim novinarjem?

To je zelo nevaren poklic, zavedati pa se je treba, kako pomemben je. Boriti se je treba, toda saj ni nič kar dano. Poglejte Slovenijo, ni majhna stvar, da ste v tako kratkem času postali sodobna demokratična država, potem ko ste bili dolgo del imperijev. Dosegli ste veliko, ampak zdaj morate izboljšati demokratične sisteme, osvetliti delovanje vladajočih, odkriti, kaj se je zgodilo v vaših bankah.

besedilo Tina Kristan, Urban Červek